

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-489-4-11>

**CITIZEN JOURNALISM AND BLOGGER ACTIVITIES:
PARADIGM SHIFT UNDER CONDITIONS OF MARTIAL LAW**

**ГРОМАДЯНСЬКА ЖУРНАЛІСТИКА
ТА БЛОГЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ: ЗМІНА ПАРАДИГМИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Tonkikh I. Yu.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Journalism
Department
National University "Zaporizhzhia
Polytechnic"
Zaporizhzhia, Ukraine*

Тонкіх І. Ю.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри журналістики
Національний університет
«Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

З активним розвитком соціальних медіа та масовою міграцією аудиторії з традиційних журналістських каналів поширення інформації до інтернет-ресурсів, контент яких формують самі користувачі, суттєво змінився характер соціальних комунікацій: в онлайн-просторі комунікант і комунікат можуть мінятися ролями й одночасно здійснювати багатобічний обмін інформацією. Тому сьогодні робота з пошуку, обробки та поширення інформації вже не є прерогативою лише професійних журналістів.

Поштовхом до розвитку громадянської журналістики та блогерської діяльності став технічний прогрес в галузі інформаційних технологій: унаслідок процесів дигіталізації та конвергенції пересічні користувачі отримали численні інструменти не лише споживання, а й формування контенту інтернет-ресурсів. Відтоді постали питання про співвідношення понять «журналістика» та «блогінг» та про перерозподіл сфер компетенції між професійними та непрофесійними журналістами. З початком повномасштабної війни блогери й громадянські журналісти отримали більшу довіру аудиторії, ніж професійні медіа, тому дослідження цих явищ наразі набуває особливої актуальності.

Мета роботи – визначити вектори трансформацій, що відбуваються у взаємодії громадянської журналістики та блогерської діяльності під час війни.

Цей феномен медіапростору сьогодні привертає увагу багатьох науковців: його досліджують С. Аллан, Т. Глосер, С. Міллер, С. Отінг, Е. Торсен, М. Волл, Н. Габор, В. Гвоздев, О. Гресько, А. Досенко,

О. Кузнецова, В. Лисенко, М. Рудик, А. Трегуб, О. Харченко та ін., проте одним із найбільш дискусійних дотепер залишається питання про межі взаємодії блогінгу з громадянською журналістикою.

Вивчення розвитку й трансформацій громадянської журналістики ускладнено тим, що дотепер не існує уніфікованого визначення цього поняття: різні дослідники вживають терміни «журналістика громадян», «аматорська журналістика», «журналістика веб 2.0», «журналістика участі» (або «пратиципативна журналістика»), «краудсорсингова журналістика» тощо. Серед науковців немає однастайності і щодо визначення сутності цього явища. Вони здебільшого акцентують увагу на непрофесійному характері комунікації. Так, наприклад, О Гресько пропонує таку дефініцію: «Громадянська журналістика – це діяльність людей, які активно збирають, аналізують, обробляють і поширюють інформацію без відповідної професійної журналістської підготовки» [1, с. 76].

При цьому будь-яку інформаційну діяльність непрофесійних комунікаторів не можна називати громадянською журналістикою – до неї належить лише поширення суспільно важливої інформації, адресованої масовій аудиторії. У такий спосіб, громадянська журналістика не дорівнює блогерській діяльності, хоча за певних умов ці поняття можуть вживатися як синонімічні – наприклад, у тому разі, коли блогер не займається журналістикою як професійною діяльністю, проте повідомляє широкій аудиторії корисну інформацію. Блоги можна вважати головним каналом комунікації громадянських журналістів, на що звертає увагу О. Харченко: «Блог став інструментом розвитку та нестримного росту впливу громадянської журналістики на формування суспільної думки, шляхом надання інформації з перших джерел, оперативності й мобільності, легкості подання матеріалу та його сприйняття, великої аудиторії покриття та інтерактивності, краудсорсингу та різноманітності точок зору» [4, с. 63].

У блогерській діяльності головною ознакою є не тип авторства (оскільки блогерами можуть бути і журналісти, і представники інших професій), а канал комунікації, який у Законі України «Про медіа» має назву «платформа спільного доступу» [2]. Фактично блогером можна вважати будь-якого власника публічного каналу в месенджерах або акаунту в соціальних мережах, на сайті відеохостингу «Ютуб», на блогових або аудіоподкастингових платформах, якщо вони загальнодоступні, оновлюються з певною періодичністю й адресовані масовій аудиторії. При цьому зміст контенту донедавна не мав вирішального значення – у мережі функціонували тисячі блогів, присвячених різноманітним темам, від оглядів товарів з інтернет-

магазинів, новинок ігрової й кіноіндустрії до порад стосовно виховання дітей або демонстрації певного способу життя.

Блогерська діяльність, у такий спосіб, завжди охоплювала набагато ширше коло тем, ніж громадянська журналістика, зосереджена на суспільно важливих проблемах. Блоги часто виконували суто розважальну, економічну (комерційну) функції та функцію самопрезентації, а громадянська журналістика переважно реалізовувала завдання, подібні до завдань професійних медіа, насамперед – повідомлення новин, тому інформаційна функція тут була домінантною.

За період повномасштабної війни розуміння завдань громадянської журналістики та блогерської діяльності помітно трансформувалось, унаслідок чого ці поняття стали більш близькими. Спільним для них сьогодні є принцип соціальної відповідальності, що визначає низку нагальних завдань: повідомляти інформацію, що становить суспільний інтерес, чинити опір в інформаційній війні, реалізовувати громадські ініціативи, займатися краудсорсингом – акумулювати людські й матеріальні ресурси для вирішення проблем загальнонаціонального масштабу, спонукати громадянську активність аудиторії, консолідувати суспільство в боротьбі з ворогом тощо. Відповідно, все більшої ваги набуває критерій змісту контенту.

Якщо до 2022 р. українські блогери здебільшого ставили собі за головну мету зростання власної популярності та комерційний успіх, то під час воєнного стану провідним критерієм та головною умовою ефективності блогерської діяльності стає соціальна відповідальність комунікатора. Про це свідчать і рейтинги українських блогерів останніх років: серед них з'явились громадські діячі, волонтери й військові, натомість аудиторія лайфстайл-блогерів хоч і не зменшилась, проте стала більш вимогливою до чіткої артикуляції громадянської позиції блогерів, навіть тих, які раніше ніколи не порушували цих тем.

В умовах воєнного стану трансформується й зміст поняття «суспільна користь» інформаційної діяльності. До початку повномасштабної війни головною перевагою громадянської журналістики була її оперативність – пересічні користувачі мережі часто ставали очевидцями певних подій та повідомляли про них в режимі реального часу. Під час війни така інформаційна поведінка може вважатися протиправною – в тому разі, коли блогери вдаються до поширення «відомостей, розголошення яких може призвести до обізнаності противника про дії Збройних Сил України та інших складових сил оборони», відповідно до Наказу Головнокомандувача Збройних Сил України № 73 [3]. Окрім цього, громадянські журналісти й блогери мають дотримуватись професійних журналістських стандартів задля

того, щоб не поширювати дезінформацію й недостовірну інформацію та не вводити в оману читачів.

Концепція громадянської журналістики у такому розумінні реалізується у блогах голови благодійного фонду «Повернись живим» Тараса Чмута, громадських діячів Ігоря Лаченкова та Сергія Стерненка, оглядача проєкту «Інформаційний спротив» Олександра Коваленка, військовослужбовців Олексія Петрова, Олександра Карпюка (Serg Marco), Станіслава Бунятова (Османа), Роберта Бровді (Мадяра), засновників телеграм-каналів «Гнила черешня» та «Николаевский Ванек» та багатьох інших.

Отже, в умовах воєнного стану відбувається помітне зближення громадянської журналістики та блогінгу. Спільними критеріями, за якими наразі можна оцінювати ефективність обох цих видів інформаційної діяльності, є соціальна відповідальність, суспільна користь та громадянськість. Лише за умови дотримання цих критеріїв блогери й громадянські журналісти можуть розраховувати на довіру аудиторії та ставати лідерами думок. У перспективі подальших досліджень може бути вивчення динаміки цих процесів та наслідків їх взаємодії та трансформацій у майбутньому.

Література:

1. Гресько О. Роль і місце громадянської журналістики у процесі творення новин. *Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації*. 2015. № 2 (22). С. 76–80.

2. Закон України «Про медіа». *Відомості Верховної Ради України*. 2023. №№ 47–50. Ст.120. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>

3. Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України № 73 «Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану». 03.03.2022. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf

4. Харченко О. Громадянська журналістика в Україні та глобалізаційні медіапроцеси в період російсько-української війни. *Інтегровані комунікації*. 2023. № 2 (16). С. 63–66.